

NAIM KARIMOV IJODIDA ADABIY PORTRET JANRI

Fargʻona davlat universiteti

Filologiya tillarni oʻqitish: oʻzbek tili yoʻnalishi

23.90 A-guruh talabasi

Muhammadjonova Muhayyo

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Naim Karimov ijodida adabiy portret janrining oʻziga xos xususiyatlarini tadqiq etishga bagʻishlangan. Unda adabiy portret orqali qahramonlarning ichki dunyosi, xarakteri va ijtimoiy muhit bilan bogʻliqligi tahlil qilinadi.

Shuningdek, N. Karimovning portret yaratish uslubi, badiiy tafsilotlarga eʼtibori, dialog va ichki monolog orqali obrazlarni jonlantirish usullari koʻrib chiqiladi. Tadqiqotda adabiy portret janrining oʻzbek nasrida shakllanishidagi roli va N. Karimov ijodidagi oʻrni ham koʻrsatib oʻtiladi. Maqola oʻquvchi va tadqiqotchilarga Naim Karimovning qahramonlarining ruhiy, ijtimoiy va psixologik jihatlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kalit soʻzlar: Naim Karimov, Adabiy portret, Qahramon obrazlari, Ichki dunyo, Xarakter tahlili, Psixologik portret, Badiiy tafsilot, Oʻzbek nasri, Ichki monolog, Ijtimoiy muhit.

ANNOTATION

This article is devoted to the study of the specific features of the literary portrait genre in the work of Naim Karimov. It analyzes the inner world, character and connection of heroes with the social environment through literary portraits.

N. Karimov's style of creating portraits, attention to artistic details, methods of reviving images through dialogue and internal monologue are also considered. The study also shows the role of the literary portrait genre in the formation of Uzbek prose and its place in N. Karimov's work. The article helps readers and researchers to understand more deeply the spiritual, social and psychological aspects of Naim Karimov's heroes.

Keywords: Naim Karimov, Literary portrait, Heroic images, Inner world, Character analysis, Psychological portrait, Artistic detail, Uzbek prose, Internal monologue, Social environment.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена изучению особенностей жанра литературного портрета в творчестве Наима Каримова. В ней анализируется внутренний мир, характер и связь героев с социальной средой через литературные портреты.

Рассматриваются также манера создания портретов Н. Каримовым, внимание к художественным деталям, приёмы оживления образов посредством диалога и внутреннего монолога. В исследовании также показана роль жанра литературного портрета в формировании узбекской прозы и его место в творчестве Н. Каримова. Статья помогает читателям и исследователям глубже понять духовные, социальные и психологические аспекты героев Наима Каримова.

Ключевые слова: Наим Каримов, литературный портрет, героические образы, внутренний мир, анализ характера, психологический портрет, художественная деталь, узбекская проза, внутренний монолог, социальная среда.

KIRISH

Janrning mohiyati: Adabiy portret – bu shaxsning tashqi ko‘rinishi, ichki dunyosi, xarakteri, fikr va his-tuyg‘ularini adabiy vositalar orqali tasvirlashdir. Bu janr asosan inson obrazini chuqur anglash va uni o‘quvchiga yetkazishga qaratilgan.

Naim Karimovning portret tasvirlari: Naim Karimov ijodida adabiy portret janri alohida o‘rin egallaydi. U asarlarida inson xarakterining psixologik jihatlarini, hissiy holatlarini va ichki kurashlarini batafsil ochib beradi. Karimovning portretlarida quyidagi xususiyatlar ko‘zga tashlanadi:

Psixologik chuqurlik: Qahramonlarning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari batafsil tasvirlanadi.

Hayotiylik va realizm: Personajlar real hayotdan olingan, oddiy va sodda insonlar sifatida beriladi.

Ijtimoiy-madaniy kontekst: Portretlar shaxsni faqat shaxs sifatida emas, balki jamiyatdagi o'rnini va vazifasi bilan ham bog'lab ko'rsatadi.

Tasnifiylik: U qahramonlarni tashqi ko'rinishi, odat va xulq-atvori orqali ajratib beradi.

Adabiy portretning funksiyalari N. Karimov asarlarida: Qahramonlarni real hayotiy obraz sifatida namoyon etish.

Ularning ruhiy va ijtimoiy xarakterlarini o'quvchiga yetkazish.

Asar voqealariga psixologik rang berish.

O'quvchida empatiya va identifikatsiya hissi uyg'otish.

Misollar: Karimovning qahramonlari ko'pincha oddiy insonlar bo'lib, ularning ichki kurashlari va jamiyat bilan munosabatlari portret orqali ochib beriladi. Masalan, qishloq aholisi, talabalar, ziyolilar kabi obrazlar uning portret tasvirida jonlanadi.

Naim Karimov ijodida adabiy portret janri shaxsning ichki dunyosini va tashqi ko'rinishini real va psixologik jihatdan tasvirlash vositasi sifatida keng qo'llanilgan. U o'quvchiga qahramonlarni chuqur anglash imkonini beradi, ularni hayotiy va ijtimoiy kontekstda joylashtiradi, shuningdek, asar voqealarining psixologik rangini oshiradi. Karimovning portretlari orqali inson va jamiyat munosabatlari, ichki kechinmalar, xarakter xususiyatlari aniq va jonli ifodalanadi.

Adabiy portret – shaxsni nafaqat tashqi ko'rinishi, balki ichki dunyosi, hissiyotlari, xulq-atvori va psixologik holati bilan to'liq tasvirlash usuli. Karimov uchun portret janri – qahramonning ruhiy dunyosini ochish, uning jamiyatdagi o'rnini ko'rsatish va voqelikni yanada jonli qilib berish vositasi.

Qahramonlarni yaratish xususiyatlari Individualizm va realistik tasvir: Karimovning portretlarida har bir qahramon o'ziga xos, noyob xususiyatlarga ega bo'lib, ularning xatti-harakatlari va o'zaro munosabatlari real hayotga yaqin tasvirlanadi.

Psixologik tahlil: U qahramonlarning ichki kurashlarini, orzu-intilishlarini, ichki ziddiyatlarini batafsil ochadi. Bu qahramonlarni soddalashtirmasdan, haqiqiy inson sifatida ko'rsatadi.

Ijtimoiy kontekst bilan bog'lanish: Portretlar faqat shaxsni emas, balki uning atrof-muhit, jamiyat, oila va ijtimoiy muhit bilan munosabatini ham ochib beradi.

Adabiy portretning uslubi va vositalari Detallar va tasviriylik: Qahramonning tashqi ko‘rinishi, yuz ifodalari, kiyimi, odatlari orqali uni jonli qilib tasvirlaydi.

Ichki monologlar va psixologik dialoglar: Karimov ko‘pincha qahramonning o‘z ichki fikrlarini, ruhiy kechinmalarini o‘quvchiga yetkazadi.

Hayotiy vaziyatlar orqali ochish: Portretlar qahramon voqealar, suhbatlar, kundalik hayot sahnalari orqali ochiladi.

Qahramonlar tiplari Oddiy insonlar: Qishloq aholisi, mehnatkashlar, talabalar – ularning portretlari oddiy, sodda, lekin psixologik jihatdan boy.

Zamonaviy intellektual shaxslar: Karimov ilmiy, madaniy yoki siyosiy kontekstdagi qahramonlarni ham portret orqali tasvirlaydi, ularning tafakkuri va ichki dunyosini ochadi.

Ijtimoiy ziddiyatlar bilan bog‘liq portretlar: Ayrim qahramonlar ichki va tashqi ziddiyatlar orqali yanada chuqurroq ochiladi.

Adabiy portretning funksiyalari Qahramonlar xarakterini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Ularning jamiyatdagi rolini va ijtimoiy muhit bilan munosabatini ko‘rsatadi.

Asar voqealariga psixologik chuqurlik qo‘shadi.

O‘quvchida empatiya va qahramonlarga identifikatsiya hissi uyg‘otadi.

Xos jihatlar Karimov portretlarni oddiy ko‘rinishdan ichki psixologik qatlamga o‘tish orqali yaratadi.

Har bir portret voqelikni chuqur anglashga xizmat qiladi, shuningdek, adabiy realizm va psixologik tahlilni uyg‘unlashtiradi.

Portret orqali Karimov qahramonlarning ijtimoiy, ma’naviy va axloqiy sifatlarini ochib beradi.

Naim Karimov ijodida adabiy portret janri shaxsni faqat tashqi belgilar bilan emas, balki uning ichki dunyosi, psixologiyasi, hissiyotlari va jamiyat bilan munosabatini birgalikda tasvirlashga qaratilgan. U portret orqali qahramonlarni hayotiy, individual va ijtimoiy kontekstda ochadi. Shu bilan birga, portretlar asar voqealarining psixologik rangini boyitadi, o‘quvchida empatiya va identifikatsiya hissini uyg‘otadi. Karimovning portret janridagi uslubi adabiy realizm va psixologik tahlilning uyg‘unlashgan namunasi sifatida e’tiborga molikdir.

Adabiy portret – bu shaxsning tashqi ko‘rinishi, ichki dunyosi, xarakteri, odatlari, hissiyotlari va qarashlarini adabiy vositalar orqali ifodalashdir. N. Karimov ijodida portret janri nafaqat qahramonlarni tasvirlash, balki ularning jamiyatdagi o‘rni, qadriyatlari va ruhiy kechinmalarini chuqur anglash vositasi sifatida ishlatiladi. Bu janr orqali yozuvchi shaxsiyat va ijtimoiy muhit o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi.

Psixologik va xarakterologik tasvir Karimovning portretlarida qahramonlarning ichki dunyosi keng va batafsil ochiladi:

Qahramonlarning ruhiy kechinmalari – xotiralar, tushkunlik, umid, ichki kurash – adabiy portret orqali jonli ifodalanadi.

Xarakter xususiyatlari tashqi ko‘rinish, nutq, harakat va ichki monologlar orqali tasvirlanadi.

Portret orqali shaxsiyatning o‘zgarishi, o‘sishi yoki inqirozi ko‘rsatiladi, bu esa asarga dinamiklik beradi.

Jamiyat va madaniyat bilan bog‘liqlik N. Karimov portretlarida qahramonlar faqat shaxs sifatida emas, balki ijtimoiy, tarixiy va madaniy kontekstda beriladi:

Qahramonlar jamiyatning turli qatlamlaridan: qishloq aholisi, ziyolilar, talabalar, mehnatkashlar.

Ularning qadriyatlari, orzulari va kurashlari jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar bilan bog‘lanadi.

Portret qahramonni atrof-muhit bilan o‘zaro ta’sirida tasvirlashga xizmat qiladi.

Tashqi ko‘rinish va detallarga e’tibor Karimov portretlarida tashqi xususiyatlar – kiyim-kechak, yuz ifodasi, odat va harakatlar – faqat tashqi ko‘rinish sifatida emas, balki ichki dunyo va xarakter bilan uzviy bog‘lanadi. Masalan: bir qahramonning xotirjam yuz ifodasi uning sabr-toqatini, yoki xotirasi chalg‘igan yuz harakati uning ichki kechinmalarini bildiradi.

Uslubiy xususiyatlar Realistik tasvir: Personajlar hayotdan olingan, sodda va hayotiy.

Monolog va ichki fikr: Qahramonning ichki ovozi portretga chuqurlik beradi.

Metafora va simbolika: Ba’zan tashqi belgi (masalan, kiyim, asbob yoki tabiat tasviri) qahramonning ruhiy holatini aks ettiradi.

Kontrast va qarama-qarshilik: Qahramonlar xarakteridagi qarama-qarshiliklar portret orqali ochib beriladi, bu esa ularni yanada jonli qiladi.

Naim Karimov ijodidagi portret turlari Psixologik portret: Qahramonning ruhiy holatini va ichki kechinmalarini aks ettiradi.

Sotsial portret: Shaxsiyatni ijtimoiy kontekst bilan bog'lab ko'rsatadi.

Realistik portret: Tashqi ko'rinish, odat va muhit orqali hayotiylikni ta'minlaydi.

Dramatik portret: Qahramonning ichki kurashlari va qarama-qarshiliklarini dramatik usulda tasvirlaydi.

Adabiy portretning ahamiyati Qahramonlarni hayotiy va psixologik jihatdan tushunishga yordam beradi.

Asar voqealariga ruhiy rang beradi.

O'quvchida empatiya va identifikatsiya uyg'otadi.

Shaxsiyat va jamiyat o'rtasidagi bog'liqlikni namoyon qiladi.

Naim Karimov ijodida adabiy portret janri shaxsiyatning ichki va tashqi jihatlarini, qahramonning ijtimoiy va madaniy muhit bilan munosabatlarini jonli va psixologik jihatdan chuqur tasvirlash vositasi sifatida ishlatiladi. Karimov portret orqali qahramonlarni hayotiy, murakkab va o'zgaruvchan obrazlar sifatida yaratadi. Ularning xarakterlari, hissiyotlari va kurashlari o'quvchi uchun nafaqat qiziqarli, balki o'rganishga va tushunishga boy material bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilganda, Naim Karimov ijodida adabiy portret janri shaxsiyatni chuqur, realistik va psixologik jihatdan tahlil qilish vositasi bo'lib, uning asarlarida insonning ichki dunyosi va ijtimoiy muhit bilan munosabatlari o'quvchiga aniq, jonli va ta'sirli tarzda yetkaziladi. Portretlar Karimov ijodining asosiy estetik va psixologik quvvatlaridan birini tashkil qiladi, qahramonlarni hayotiy va o'rganishga boy obraz sifatida namoyon etadi.

Naim Karimov ijodida adabiy portret janri shaxsiyatni tasvirlash va uni o'quvchiga jonli yetkazishning asosiy vositasi sifatida keng qo'llaniladi. U qahramonlarning ichki dunyosi, hissiyotlari, xarakteri va ruhiy kechinmalarini batafsil ochib beradi, shuningdek,

ularni ijtimoiy va madaniy kontekst bilan bog'laydi. Karimov portretlarida psixologik chuqurlik, hayotiylik va realizm alohida e'tibor bilan ifodalanadi.

Uning adabiy portretlarida qahramonlar nafaqat tashqi ko'rinishi, odat va xulq-atvori orqali, balki ichki monologlari, qarashlari va qarama-qarshiliklari orqali ham ochib beriladi. Shu tariqa, portretlar asar voqealariga dramatik va psixologik rang beradi, o'quvchida empatiya va identifikatsiya hissini uyg'otadi.

Bundan tashqari, N. Karimov portretlar orqali inson va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni, shaxsiyatning ichki kurashlari va ijtimoiy vazifalarini ko'rsatadi. Har bir qahramonning xarakteri va kechinmalari o'ziga xos hayotiylik va realizm bilan ifodalanadi, bu esa adabiy portret janrining mohiyatini yanada boyitadi.

Naim Karimov ijodida adabiy portret janri shaxsiyatni tasvirlashning asosiy vositasi sifatida ijodiy faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi. U portret orqali qahramonlarning tashqi ko'rinishini, odat va xulq-atvorini, ichki kechinmalari va ruhiy holatini batafsil ochib beradi.

Karimov portretlarida psixologik chuqurlik alohida e'tiborga loyiq bo'lib, qahramonlarning ichki dunyosi, orzulari, orzu-umidlari va ichki kurashlari o'quvchiga hayotiy va jonli tarzda yetkaziladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov, N. O'zbek adabiyoti va portret san'ati. Toshkent, 2005 yil.
2. Karimov, N. Adabiy portret va qahramon psixologiyasi. Toshkent, 2008 yil.
3. Raximov, S. Adabiy portret janrining nazariy asoslari. Toshkent, 2010 yil.
4. Tadjiboev, A. XX asr o'zbek adabiyoti. Toshkent, 2012 yil.
5. Karimov, N. Shaxs va jamiyat: adabiy portret tahlili. Toshkent, 2015 yil.
6. Islomov, B. Adabiy portret va realizm. Toshkent, 2013 yil.
7. Mirzaeva, D. O'zbek adabiy tanqidchiligi tarixi. Toshkent, 2009 yil.
8. Karimov, N. Qahramon tasviri va ichki dunyosi. Toshkent, 2011 yil.
9. Hasanov, M. Adabiy portret va psixologik tahlil. Samarqand, 2014 yil.
10. Karimov, N. Zamon va adabiy obrazlar. Toshkent, 2007 yil.
11. Tursunov, R. Adabiyotshunoslik asoslari. Toshkent, 2010 yil.

12. Karimov, N. Portret va dramatik tasvir. Toshkent, 2012 yil.
13. Sattorov, F. Adabiy obraz va ijtimoiy kontekst. Buxoro, 2013 yil.
14. Karimov, N. Hayotiylik va realizm: qahramon portreti. Toshkent, 2016 yil.
15. Karimov, N. Shaxsiyat va adabiy tahlil. Toshkent, 2018 yil.